

Luj Frederik

SVAKODNEVNI ŽIVOT U JAPANU U DOBA SAMURAJA 1185-1603

UTOPIJA

Luj Frederik

**Svakodnevni život u
Japanu u doba samuraja
1185-1603**

UTOPIJA

Beograd, 2008.

Mojj ženi Hiroko

UVOD

Krajem dvanaestog veka u Zapadnoj Evropi polako se gasio rimski uticaj i rađala gotska kultura, što je predstavljalo uvod u srednjovekovno doba koje će omogućiti razvoj humanizma širom sveta; Azija je već prošla kroz svoj klasični period i, postepeno propadajući, spremala se da se suoči sa dugim periodom političkih i duhovnih nemira. Dok je Indija počinjala da pati pod jarmom muslimanskih osvajača koji su je napadali sa planina Avganistana i ravnica Irana, i dok je dominacija Kmera dostizala svoj vrhunac u Angkoru, Kina se pod pritiskom varvara sa severa povlačila prema jugu, gde je carstvo Song (Sung), verujući da je bezbedno od napada, nastavilo lagodno da živi. Izolovan na svojim ostrvima, Japan se suočavao sa političkim i socijalnim previranjima koja će potpuno promeniti strukturu zemlje i dovesti do stvaranja japanske nacije.

Tokom četiri burna veka, od dvanaestog do šesnaestog, čovečanstvo je evoluiralo na mnogo različitih načina, svaka zemlja se menjala na svoj osoben način. Čovek ranog sedamnaestog veka je skoro svugde bio različit od čoveka dvanaestog veka. Zapad su potresali sve veći problemi; apsolutističke monarhije nasledile su feudalne oblike vladavine posle opšte konfuzije koja je nastala zbog stalnih ratovanja. Granice su se menjale, nova carstva su brzo nastajala, da bi isto tako brzo njihovi vladari bili zbacivani s vlasti. Evropa je težila stabilnosti. Odmah posle otkrića, Amerika je postala predmet sukoba raznih naroda, što je bio početak kolonijalizma. Indija je sve više postajala islamska, Kinu su napadali Mongoli, moć Kmera je značajno opala usponom Tajlandžana i pritiskom iz Vijetnama. Rečju, svet je bio u velikom previranju.

Japan se do tada mogao smatrati bezbednim; međutim, i on je počeo da se suočava sa velikim problemima. Tokom četiri veka vodile su se ogorčene borbe između ljudi i ideja pod okriljem šogunskih dinastija ili vojnih diktatura, ali se nova japanska civilizacija, koja je i danas živa i aktivna iako pod zapadnjačkim plaštom, postepeno potvrđivala kroz njih. Međutim, ove promene su ostale na lokalnom nivou i zahvatile su samo japanska ostrva. One su bile unutrašnje i nisu bile izazvane nekom invazijom ili snažnim spoljnim pritiskom. Nije se moglo videti ni stvarno preuzimanje vlasti, ni klasna borba, a još manje nacionalni sukobi: u Japanu, ma šta da se događalo, car, koji se smatrao direktnim potomkom boginje Sunca Amaterasu Ōmikami, bio je i ostao zaštitnik nacije, ako ne i njen vladar. Šogun je delovao samo kao carev predstavnik. Razvoj japanskog naroda u srednjem veku bio je tesno povezan sa ekonomskim uslovima u zemlji i sa njenim geografskim i klimatskim karakteristikama. Volja širokih masa nije imala velikog značaja. Vrhovno duhovno biće bilo je oličeno u caru, a svetovna moć bila je u rukama šoguna, regenata, ministara i drugih zvaničnika; što se tiče naroda, on nije imao nikakvu moć. Izvan ove klasifikacije nalazilo se sveštenstvo, koje je u zavisnosti od situacije podržavalo čas jedne, čas druge.

Ovako je to izgledalo u teoriji; u stvarnosti, osim cara i njegovog dvora, postojale su aristokrate (plemstvo i većina religijskih redova) i običan narod o kome car, aristokrate i plemstvo nisu znali apsolutno ništa. Do dvanaestog veka aristokratija je vladala i o svemu odlučivala. Obrazovana i umetnički usmerena, ona je donosila zakone, bavila se religijskim i moralnim pitanjima. Miroljubiva aristokratija je posedovala zemlju i uživala u prihodima od nje. Preko posrednika je trgovala sa drugim zemljama, pre svega sa Kinom i Korejom. Nepismene mase nisu posedovale zemlju, niti su uživale u njenim plodovima; opterećene porezima, nisu imale ništa što bi davalo smisao njihovom životu, osim tradicije. Međutim, osećale su duboku ljubav prema zemlji koju je njihov rad činio plodnom, voleli su njeno drveće i šume; obožavali su planine, divili se prolećnim pupoljcima i jesenjem rumenilu. Za plemića, običan narod je bio predmet čuđenja: ako bi sreo seljaka

na putu, plemić bi se zaprepastio i sasvim iskreno bi ga zapitao kojoj vrsti životinja pripada. Međutim, upravo su se iz ovog osiromašenog naroda, iz njegove strasti za radom, njegove visokomnosti, njegove odanosti svojim vrednostima, njegove hrabrosti, pa i iz njegovog shvatanja smrti, pojavili novi društveni koncepti. Na kraju, zahvaljujući njemu društvena struktura Japana bila je potpuno preuređena. Velika promena koja se dogodila krajem dvanaestog veka u Japanu nije bila ništa drugo do prirodan rezultat niza događaja nezavisnih od volje bilo koje klase.

U politici, kao i u svakodnevnom životu, japanski način mišljenja izgleda različit od našeg. Zaista, on to i jeste iz pojedinih aspekata. Ali, iako nije kartezijanski, on ništa manje ne zadivljuje svojom efikasnošću. Ne sme se zaboraviti da japanski kriterijumi u srednjem veku nisu u potpunosti isti kao oni u savremenom Japanu, kao što nisu bili isti ni sa kriterijumima u Evropi toga vremena.

Postoji nebrojeno mnogo načina da se upozna jedan narod, nebrojeno mnogo načina da se on razume. Štaviše, sami Japanci imaju krajnje različite i protivrečne ideje i predstave o svojoj zemlji. Dovoljno je baciti pogled na knjige iz japanske istorije da bi se shvatila različitost njihovih mišljenja, da ne pominjemo njihove antagonizme. Ako je ovo činjenica kada je u pitanju politička ili faktografska istorija, šta tek da kažemo kada su u pitanju ljudi čiji životi čine nerazmrsivu mrežu u koju su, poput ukrasa, utkana velika dela i istorijski događaji. Kako da se opiše život koji je ovaj narod vodio tokom četiri veka, narod koji je bio osuđen na neprestane promene, na česte uspone i padove, na bedu, na nešto što je samo mali broj naroda iskusio u tolikoj meri?

Naša odluka da izaberemo ovu epohu za predmet ove knjige nesumnjivo je podložna kritici. Ali, uvažavajući primedbu da podaci o ovoj epohi koji su nam dostupni nisu najpouzdaniji, izabrali smo ovu epohu zato što ona, po našem mišljenju, pruža najviše materijala za predstavljanje svakodnevnog života u srednjovekovnom Japanu. Očigledno je da nas klasifikovanje primorava da definišemo određene kategorije, da stvari organizujemo po odeljcima. Ali, praktični metod izlaganja ne mora se u potpunosti slagati

sa realnošću; kategorije koje smo veštački stvorili: grad, selo, rat, religija, itd, nisu tako striktno postojale u životu srednjovekovnog Japana. Može se prigovoriti i da je život aristokrate bio u potpunosti različit od života običnog čoveka. Ali ako je ovo bilo tačno u periodu Heian, zbog jačanja nove klase situacija je mnogo složenija u vreme kada počinje naša priča. Aristokrate su i kada su počele da nestaju sa scene nastavile da vode besmislen život u glavnom gradu Kjotu, dok je ostatak zemlje proživljavao herojska, dramatična i uzbudljiva vremena.

U poređenju sa raspoloživim izvorima o uživanju u luksuzu karakterističnom za epohu Heian (794–1185), koji uglavnom opisuju život plemstva u Kjotu, izvori o srednjovekovnom Japanu mogu da izgledaju dosadno. Osim retkih arhitektonskih ostataka koji su od male pomoći u proučavanju svakodnevnog života i umetničkih dokaza čija je dokumentarna vrednost prilično ograničena, jedini izvor informacija je književnost. Međutim, vrlo mali broj japanskih dela iz toga perioda preveden je na neki od evropskih jezika. Srećom, srednji vek nam je zaveštao veliki broj ilustrovanih svitaka zvanih *emakimono*, koji se više bave životom običnih ljudi nego životom dvorske aristokratije. Sveštenici su ih koristili za izlaganje svojih učenja, a pisci i pripovedači za ilustrovanje svojih radova ali i radova svojih prethodnika, kao i da ih učine dostupnim većem broju ljudi; ovi „svici sa slikama” (neki su dugi i po više od deset metara) za nas su najpouzdaniji izvor informacija. Koristili smo ih u velikoj meri u nastojanju da rekonstruišemo svakodnevni život japanskog naroda u doba samuraja. Takođe, za veliki deo informacija zahvalnost dugujemo brojnim autorima, kako japanskim tako i evropskim, koji su ih proučili do najsitnijih detalja. Ali, činjenica je i da su nas *emakimono*i ipak ostavili u potpunom neznanju po mnogim pitanjima.

Da bismo razjasnili ove svitke potražili smo pomoć u nezavršenim radovima, religioznim i umetničkim, koji su u to vreme već bili priznati. U srednjovekovnom Japanu pisci se nisu preterano trudili da tačno opišu život svojih savremenika, osim ako je u pitanju bio život plemića. Govoriti o životu običnog čoveka moguće je jedino ako se izvrše izvesne ekstrapolacije, ako se iz-

nesu određene pretpostavke, ponekad čak i veoma riskantne. U svakom slučaju, trudili smo se da ovo drugo što više izbegavamo. Uprkos svim ovim teškoćama, činilo nam se kao uzbudljiv izazov da prikažemo, makar ukratko (ovaj rad se ne upušta u iscrpljujuću obradu tematike i sa sobom nosi rizik skoro neizbežnih grešaka) svakodnevn život muškaraca i žena u Japanu u doba samuraja. Nadamo se da će on biti zanimljiv čitaocima kao što je bio i autoru, i da će čitaoci autoru oprostiti greške i improvizacije nastale kao plod mašte u pokušaju njegove rekonstrukcije

Zadržali smo japanski način navođenja ličnih imena – prvo prezime, zatim ime. Napomene, kratka bibliografija i nekoliko tabela, koje mogu biti korisne u razumevanju „svakodnevnog života”, mogu se naći na kraju knjige.

Ovom prilikom želeli bismo da izrazimo iskrenu zahvalnost gospodinu Žaku di Bueti d' Kerorganu na pomoći u korekturi ovog dela i na izmenama koje je predložio.

Na kraju, autor smatra da ne bi mogao uspešno da ispuni ovaj zadatak bez pomoći svoje supruge Hiroko, koja mu je, prevodeći mnoge originalne tekstove, omogućila da koristi izvore koji bi mu inače ostali nedostupni, bilo zbog jezičkih prepreka, bilo zbog konteksta koji jedan Evropljanin ne bi mogao u potpunosti da razume. Ovo delo joj duguje mnogo, a autor joj duguje još više.

Tokio – Pariz, 1967.

Sadržaj

Uvod	5
I RAĐANJE SREDNJEG VEKA	
Japan na početku dvanaestog veka	11
Srednjovekovni Japan	14
Dvor u Kjotu	17
II SREDNJOVEKOVNI ČOVEK	
Rođenje	20
Svet detinjstva	25
Punoletstvo	31
Brak	37
Određene godine u životu	41
Smrt	43
Porodični sistem	45
Žene u srednjem veku	47
Ljubav	49
Porodična ekonomija	54
Nasleđivanje	56
Pravda	59
III SVAKODNEVNE POTREBE	
Hrana	63
Ishrana samuraja i vojnika	70
Odeća plemstva	72
Odeća običnog naroda	77
Šminka	78

Higijena	81
Putovanja	84
IV GRAD	
Kjoto, carski grad	86
Kamakura, grad šoguna	92
Drugi gradovi	97
Kuće	101
Vrtovi	103
Kuće običnih ljudi u gradovima	105
Život u kući	106
V SELO	
Seljak i njegovo imanje	111
Selo	119
Seoski život	122
Godišnja doba i poslovi	127
Proleće	130
Leto	131
Jesen	133
Zima	134
Ribari	136
VI ZANIMANJA I ZANATI	
Lekari i zanatlije	138
Nauka	148
Trgovina	149
VII RAT I RATNICI	
Srednjovekovni ratnik	156
Pešadini	159
Šogun i njegovi vazali	161

<i>Sadržaj</i>	269
Kodeks ratnika	163
Uređenje života ratnika	106
Oprema	172
Rat	178

VIII RELIGIJA

Religije u srednjem veku	198
Amidizam	201
Ničiren reformator	205
Zen	208
Šintoizam	210
Konfucijanizam	212
Monasi i hramovi	214
Počeci hrišćanstva	217

IX DUH SREDNJOVEKOVNOG JAPANANA

Japanska kultura	221
Muzika, igra, pozorište	224
Dostignuća	229
Vajarstvo i slikarstvo	232
Književnost i poezija	235
 Zaključak	 241
 Napomene	 253
Spisak šoguna, regenata i diktatora, 1185-1603	255
Istorijski periodi u Japanu	257
Japanske valute i mere (od dvanaestog do šesnaestog veka)	258
Bibliografija	261